

bus Ephraim usque ad torrentem Arundinum, Jos. 16, 1, 4, 8; 17, 10. Eadē sorte expedita quoque fuit altera dimidia tribus Manasse, cuius limites idē acce-
ratē definiti non sunt, Jos. 16, 4; 17, 9; id verò il-
quē, tribum Manasse cepisse loca ad septentrionem
tribus Ephraim et torrentis Arundinum, atque usque
ad mare quidem Mediterraneanum, nequaquam verò
usque ad Jordanem pertigisse, Jos. 17, 10. Tribus
Issachar, ad septentrionem dimidiae tribus Manassae,
obtinet planitatem Iizrel, et penes Jordaneum exten-
debatur in meridio usque ad tribum Ephraim; à
septentrione limes erat mons Thabor; ad occasum
verò non videtur usque ad mare procurrise, Jos. 17,
10; 19, 17, 25. Tribui Ascher sorte obigit pars illa
que à Carmelo, seu à limite, quo ad occasum dimidia
tribus Manasse terminabatur, in septentrionem pro-
correbat, primum quidem in littoribus maris Mediter-
ranei, denūm verò penes Phoenicem, usque ad urbem Aphecam, Jos. 19, 24, 31. Tribus Zebulon sorte co-
cupavit tractum ad orientem Ascheris, et ad septentrionem Gileaditis.
VI. Auranitis, olim Chauan vel Chavran, Ezech. 47, 16, 18, etiam Iuræa dicta, ad septentrionem Ba-
tance, et ad orientem Gaulonitidis, Lue. 3, 1. VII.
Trachonitis, ad septentrionem Auranitidis, et ad orientem districtus Pancados seu Cesarea Philippi,
quo à Galilæa dirimabantur, a speciebus celebris, qua
ad hædum estate Herodis habebant incolas. VIII. Abi-
lene in septentrione, inter Balæek et Damascum, 35° 30' usque ad 35° 40' lat., à praedone Lysaniam, qui
hunc districtum à Români conduxerat, Abilene Lysaniæ
dicta, Lue. 3, 1.

CAPUT II. DE DOMICILIIS.

§ 26. *Prima domicilia.* — Qualis fuit prima proto-
parentum habitatio prorsus ignoratur. Non certè ten-
torium, cùm in Genesi c. 4, v. 20, Jabel dicitur *Pater*
habitacionis in tentoriis, id est, ut vulgo interpretes,
primus eorum qui sub tentoriis habitabantur; sed jam
nota erat solidior habitat, ex ligno probabilit̄ con-
fecta. Constat enim ex versu 17 capit. citat. Cainem ante struiss. urbem quam ex filii nomine Re-
noscere possunt; quod de specie excavatione intel-
ligi non potest, ut volvū quidam. Attamen certum est
multos ex antiquis specie inhabitasse, que mansio-
nes non nimirū incommodè erant; nam et nunc adhuc
in monte Tauro, sub climato multo ruddiori, agricultæ
degunt in speciebus, et nomades in Arabiæ Peträa,
partim sub umbrâ arborum, et partim in speciebus et
in rimis saxonum mansioe figura.

§ 27. *Recentiores troglodytes.* — Specie in Oriente
non modo frequentes, sed etiam siccæ, et multe quoque
amples sunt, Gen. 19, 30; 21, 9, 19, 10. Jos. 10, 10,
1 Sam. 22, 1; 24, 5, 1 Reg. 18, 4. Quare hæc
habitacæ satis commoda erant, utpote hieme calida,
estate verò refrigerantia; hinc recentiores quoque zivo-
non paci occurruunt troglodytes, ast efficiunt predeones,
qui nequidem matrimonii leges observabant, Job.
50, 1, 18, 26, 5, 6. Gen. 14, 6; 19, 52; 56, 20, 21.
Deut. 2, 5, 42, 22. Jos. 24, 4. Herodot. I. 5, § 74.
Strabo p. 773, 776. Diodor. Sic. I. 5, c. 51. Curtius
I. 5, c. 6. Joseph. Fl. Archæol. I. 15, c. 4, § 1. Ko-
ron. 7, 71, seqq. 141, seqq. 11, 64, 71, 89, 8. Qui in Biblio occurruunt sunt: I. Seyrite in montanis
Seyr, usque in desertum Pharan in Arabiæ Peträa,
Gen. 14, 6, 21, 21, 56, 4, 2, 20, 50. Num. 10, 12,

site, sed pleraque hinc inde dispersæ erant; Scythopolis enim cis Jordanem, reliques erant trans Jordana, nempe Hippo et Gadara ad orientem lacus Gennesareti: Pella ad Jablœk, Philadelphia austriacior, olim Rabath Ammon dicta; magis ad austrum Dion; porro Canath, Cerasa, Raphana et fortasse Damascus; ast jam antiqui in enumerandis his urbis non conveniabant, conf. Plinius Hist. nat. I. 5, c. 18. Marc. 5, 1. Lue. 8, 26. Matth. 8, 23. IV. Ga-
lonitis, tractus ad orientali littora lacus Gennesareth et Jordanius usque ad Hermonem. V. Bataneam, antiqua Baschan, sed arctoribus limitibus circumscripta, ad orientem Gaulonitidis, et ad septentrionem Gileaditis.
VI. Auranitis, olim Chauan vel Chavran, Ezech. 47, 16, 18, etiam Iuræa dicta, ad septentrionem Ba-
tance, et ad orientem Gaulonitidis, Lue. 3, 1. VII.
Trachonitis, ad septentrionem Auranitidis, et ad orientem districtus Pancados seu Cesarea Philippi,
quo à Galilæa dirimabantur, a speciebus celebris, qua
ad hædum estate Herodis habebant incolas. VIII. Abi-
lene in septentrione, inter Balæek et Damascum, 35° 30' usque ad 35° 40' lat., à praedone Lysaniam, qui
hunc districtum à Români conduxerat, Abilene Lysaniæ
dicta, Lue. 3, 1.

Specie progressu temporis incolis desitutæ, con-
versæ sunt in domiciliis mortuorum sepulcris. Gen. 23,
in refugia à persecutione hostium, et in tabulari
prædomini. Jos. 10, 10, 22, 27. Jud. 2, 6, 15; 8, 20,
45. 1 Sam. 15, 6; 22, 1, seqq. 25; 24, 4, 9. 2 Sam.
17, 9, 25, 15. 1 Paral. 11, 15. 1 Mach. 1, 56, 11, 41; 41;
Joseph. Archæol. XIV. c. 9, § 2. B. J. 1, c. 40, § 5,
et c. 16, § 4. Locum quoque commodum præbant
neocranios, 1 Sam. 28, 8, 24; denique ferz latebras
in illis quercabant.

§ 28. *Tabernacula.* — Frondosæ arbore et fructicæ
superficies perplexæ, excibabant mentem hominum, in
decopercent ramos arborum, eosque dulcis linæ par-
allelæ terra infigerent, et superius invicem inflexos
conectarerent, atque ramis, frondibus, foliis, herbis,
calamis, pelliculis et latioribus quoque lapidibus conte-
gerent, quibus frigoriæ, calores et humores arcerentur.
Ita sedificabant tabernaculum seu umbraculum aut tu-
gurium. Hæc mappula, prout à Romanis cupancuban-
t, dñho prout initio parva et humili erant, pro-
gressu autem temporis in majorem altitudinem assur-
erentur.

Tabernacula, inventis etiam melioribus domiciliis,
non mox obsoleverunt, sed longo deinceps tempore,
jam ex necessitate, tam ex commoditate, jam etiam ex
voluptate erigi solebant, et nunc adhuc à nomadi-
bus Mesoægypti, tempore castis eriguntur, conf.
Gen. 33, 17. Ps. 27, 5. Jon. 4, 5. Matth. 17, 5. Ag-
gregata plura hujusmodi tabernacula nominibus *Tent*
et *Tent* venient, Num. 52, 47. Gen. 23, 16. Ezech. 25,
4; vox tamen *Tent* etiam de ovilibus tecto carentibus,
de speciebus et castellis vel turribus usurpat, 1 Paral.
6, 39, vel 54. Ps. 69, 26. Num. 51, 10. Cant. 8, 9.

§ 29. *Tentoria.* — Quidam tabernacula, que non facile
de loco in locum transfrerri, et defecta materie non
ubique nova construi possent, ex parte pelibus con-
tegi solerent; subnasæ facile poterat consilium, ex so-
lis pelibus, circa pericam extensis, constructi man-
suum, cujus facilissima esset translatio. Hæc ratione
Jabal inventit tentoria, Gen. 4, 10, que progressu tem-
poris jam non pelibus, sed materiis coactilibus, pamis
et linteis contexta fuerunt. His domiciliis hodiernum
utuntur nomades orientales, eaque ponunt, ubi visum

fuerit, pre ceteris verò, si locus admittit, sub umbra
arborum, Gen. 18, 4. Jud. 4, 5.

§ 30. *Conformatio tentoriorum.* — Prima tentoria du-
bio procul rotunda erant et parva; progressu tempo-
ris majora et oblonga facta sunt. Nomadibus in Ara-
biæ Petréa sunt minora, et majora, quæ domus dicun-
tur, Gen. 35, 17. Minoræ tribus palis sustentantur, et
panno, ex lanâ vel pilis camelorum contexto, tecta
sunt. Majora septem vel novem palis, tribus nempe
alioribus una serie in medio, et alii tribus aut duo
bus multi brevioribus, una in utroque latere serio
fixis, immitantur, et pilis capraru contexto panno
operta sunt. Medius patus omnibus quidem reliquias
eminet, attendo tamen vix ultra 8 vel 10 pedes assur-
git. Arabes castra in collibus rotunda metari amant,
qua emisus appropinquantes perpulchrum nigro suo
colore prebeant aspectum, Cant. 1, 3. Spatiū, cir-
culo tentorium comprehensum, locus est in quo noctu
græces collecti, à canibus custodiuntur, Job. 30, 1;
ast pastorum quoque alternatim quispiam vigilias agit,
Isa. 56, 9, 11. Matth. 4, 10. Tentorium Emiri seu
imperatoris ceteris magis et aliis est, et medullitum
castrorum occupat, a quo tentoria subtitorum ferè 50
passibus distant. Emiro plura quoque sunt tentoria,
quorum alteram pro sexu femineo, alterum pro familiis,
et aliud quoque, viridi tela tectum, ad excipiendos
illos, qui honoris causa, vel quidipiam rogaturi aut
propositi adveniunt. Castra Emirorum, quæ à magno
Emiro dependent, ad eamdem normam disposita,
et non multo plus millari germanico remota sunt.

§ 31. *Tentoriū dispositio.* — Tentoria majora velis in
tres partes distributa sunt. In extimam partem minis-
potentes recipiunt servos, et noctu quoque pullos
quispiam, agnos nempe, capellas et vitulos, ne
noctu matrem sugant. In secundam partem sunt ma-
res; si verò tentorium justo minus est, mares omnes
et illa quoque animalia codem ambitu continentur.
Parte intima, *Tent* arabicò (conf. nostrum alkobia)
dicta, pro sexu esse femineo Num. 23, 8. Potentes
extimam partem soli famulito concedunt, nec anima-
lia recipiunt, atque potissimum non modò pro familiis,
sed etiam pro sexu femineo seu Ifareni singuli
habent tentoria. Gen. 24, 67. Nomades verò paulo mi-
nori, alterum sexum non tam arcè custodiunt
ac ubiunc incolæ, Genes. 12, 15, 18, 6, 9, 54, 1, 2.

Pavimentum tentoriū auleis seu tapetibus, vel vil-
bustis, prout fert facultas domini, opertum est, et
in his sedetur; potentioribus verò non desunt diversi
panni, cnicitæ, stringulas et tegumenta nocturna pre-
tiosa, que interdui in angulo tentoriū composita jacent,
et noctu in pavimento steruantur. Ceterum curta quidem
est horum pastorum supelix, non desunt tamen
utriusque vasa testacea et ænæ, nempe oilæ, cacabî,
patina et patena, sive ex utriusque parte stanno ele-
gante obductæ. Focis est terra, et vasa ponuntur su-
per tres lapides in triangulum, in formam tripodis dis-
positi, in quorum medullilio ignis in quâpiam terre
fossula ardet. Mensa est pavimentum, et mappa non
alia, quæ omnibus Orientalibus communis est.

nempe corium rotundum, quod in pavimento sternuntur. Veste et arma clavo pali tentorii appensa conservantur.

§ 32. *Domus.* — Quum tabernacula temporis progressu ferent majora et agesta humo et latis lapidibus contra aeris injurias munirentur; observatum fuit, ex solis quoque lapidibus et terra humefacta, seu luto, construi posse domicilium. Defectus lapidum in pluribus regionibus, occasionem prebut ex luto in massas formato, et astu solis siccato, novum genus lapidum, id est, lateres conficiendi, quos denuncie vehementius fortassis incendium igni coquere docebat. Antiquissima sunt hæc initia, Gen. 11, 5, 6, 16. Unde S. 12, jam de domibus eleganter et ornatis sermo est, et Deut. 27, 2, 4, usus calcis quoque pro usitissimum et notissimum ponitur (1).

§ 33. *Magnitudo domum.* — Primas domus fuisse minutias, quivis facili intelligit; progressu autem temporis acreverunt ad magnas moles, imprimis in urbibus quibusdam, que erant majorum regnum metropoles. Ars plures contingentes extruxerunt, antiquissima est, ut ex navis Noahi et edificio turris Babylonica apparet. Teste Hieron. 1. 4., § 180, dominus Babylonie erat trium et quartu configurationum, atque teste Diodoro Siculo, 1. 4., c. 45, dominus Thebis seu Diopoli in Aegypto, fuerunt quatuor et quinque configurationes. In Palestina vero estate Ioseph dominus videntur adhuc fuisse humiles; secunda quidem configuratione nulliū memoratur, fortassis tamen non debeat, occurrit autem aetate recentiori, 1 Reg. 6, 6, 7, 4. Reg. 4, 2, conf. Os. 8, 4. Domus insigni architectura et eleganti symetria constructas Jeremia laudat c. 22, v. 14, et eas vocat *domus dimensio*. Aetate Christi dominus potenter erant splendide, et ad regulas architecturae græcae disposita, conf. Joseph. Fl. de B. J. 1, 5, c. 5.

§ 34. *Ambitus et tectum domum.* — Dominus maiores pleraque in tetragrammum disposita erant, atque area quadratum circumdabant. Hæc aedificia recentiora aveo veniebant nomine persico τετρά, δέσμος, palatiū quod, teste Hieron., cuius aetate adhuc usitatum erat, (Ep. ad Princip. 1. 2 op. p. 689) significat domus ex omni parte conclusa, et in modum sedificatis turriū et macrum publicorum.

Tecta domum erant plana, qualia in oriente adhuc visuntur, et constabat vel terrâ agresti, vel in dominis divitum firmiori constructo pavimento, quod adhuc ex contusa carbonibus et lapillis, atque ex cineribus, calce et gypso componiuntur, et vi iustum in solidam materiam cogit. Declivitas tecti, que vel ex centro ad uitrumque latum, vel ex altero latere ad alterum protenditur, est perforeta, ut decem pedibus vix semialterum pollicem efficiat. In illis tectorum pavimentis, quae ex sola terra agresti et compacta parata sunt, quepiam herbe vel culmi tritici aut hordei crescunt, ast paulo post ardoribus

(1) Ex Genes. c. 11, v. 5, verbis: *Habueruntque latres pro sazis et bilumen pro camento, concordati posse, ut videatur, jam ante diluvium et lateres et lapides ad adificandum usi fuisse.*

solis exuruntur. Ps. 129, 7, 8. Isa. 37, 27. 2 Reg. 19, 26.

Orientalis haec plana tecta perspè ascendunt, non modò ut puriorum auram respirent, et libero in longinquum prospectu fruantur, aut eventu, qui in vicinia contigit, cernant, 2 Sam. 11, 2, 6, 7. Isa. 22, 1. Matth. 24, 17. Marc. 15, 45, sed etiam ut zestate sub dio dormiant, toto tamen corpore, operi, ne frigus nocturnus noceat; immo tentoria quæ figuræ in tectis, vel tabernacula construunt, 2 Sam. 16, 22; fructus gossipii seu erioxylon, aut linum in tectis apri exponunt, Jos. 2, 6; ascendunt quoque tectum domus, ut clavis aliquid colloquuntur, Jos. 2, 8. 1 Sam. 9, 23, ut solemnitates publicas spectent, Jud. 16, 26, 27, ut publici gement et lamentetur, vel quidquam omnibus abundant, 2 Sam. 16, 22. Isa. 15, 5. Jer. 19, 15; 48, 58. Matth. 10, 27, denique etiam, ut Deum oreant, et olim quidem ut diis sacrificaret, Jer. 19, 15. Act. Ap. 10, 9. Hinc tectum domus, ne quis decidat, cinctum est lorica seu muro, qui versus platem et aream domus tam alibi assurgit, ut vir ferre usque ad pectus pertingat; versus domus vero vienam humilior est, ut si domus sunt contiguae et eiusdem altitudinis facilis quis ex altera ad alteram transcedere possit. Consuetudo tectum lorica cingendi, Dent. 22, 8, in legem conversa est; et hanc loricam illi viri Marc. 2, 4, Lue. 5, 19 demoliti sunt, ut paralyticum è tecto in impluvium seu aream domus demittere possent.

§ 35. *Janua, vestibulum, impluvium, gynæconitis.* — Janua domus est in medio frontis aedifici; quare Arabibus quoque medium dicuntur. Janua non modo dominum, sed ubi, inscriptions insigilli solebant, quoniam lex Mosica, Deut. 6, 9, 15, 20, ex libro Legis depromedium esse statuit, unde *Mezza Judeorum*, seu illa membrana, quae inscripta exhibet loca Deut. 6, 5, 9, 11, 15, 20, et post januam inseritur, descendit. Porta perpetuò clausa erat, et hinc aedifici janius vel janix ex mancipiis, Act. 12, 15. Joan. 18, 16, 17.

Januum ingredients, venit in vestibulum, quod cubiculum quadratum est, ad parietes sedili humili instructum, excipiendis adhuc destinatum, quod in dominum admittere visum non fuerit. In hoc vestibulo, vel penes vestibulum sunt gradus, qui in superiores contingentes usque ad planum tectum ducunt, Matth. 24, 16, 17.

Ex vestibulo janua patet ad impluvium, seu aream, quatuor lateribus aedifici cinctam, que vocatur *medium* 2 Sam. 17, 18. Lue. 5, 19. Pavimentum hujus areæ plerunque vario marmore stratum est; et meditullum, si loci situs admittit, occupant aquæ salientes. In quatuor aedifici lateribus, aut saltim in uno est porticus, et in altera contingentes ambitus, qui columnis à fabi factis sustentantur, et ne quispiam decidat, cancellis munientur, 2 Reg. 1, 2, 16, 18. Hinc tot occurrant allusiones ad columnas, Prov. 9, 4. Gal. 2, 9. 1 Tim. 5, 15. In hac area major hospitum numerus, ut in nupis, circummissione filii etc., excepti solebat, Esth. 4, 5, 19. Quare supra in tecto, sicut

hodiecum in Oriente, crassus paunus ita preparatur, ut tota area contegi, et asus solis arceri posset. Conf. Ps. 104, 2. Hoc tegumentum areæ, Luc. 5, 19. Marc. 2, 4, dicitur επιφύλαξ.

Latus aedifici posterius, fronte oppositum, dominicum est alterius sexus arabicè, *Haræm*, hebraicè fortassè חצרה et στοά dictum, locus soli marito patens, aliis autem omnibus inaccessus, cuius porta perpetuò serà clausa est, 4 Reg. 16, 18; 2 Reg. 15, 25; Amos 4, 5; Prov. 18, 19. Ministerium obuenit ancilla: eunuchi nigri seu athiopæ, et dominis praे catoris chari, ante portam verò alii eunuchi excubant, Isa. 23, 14. Jer. 15, 25, 28, 4, 1 Reg. 16, 18. 2 Reg. 15, 23. Potenterum gynæconitis est aedificium singulare, 1 Reg. 7, 8. 2 Paral. 8, 14. Esth. 2, 5. Ex altera facie gynæconitis est horitus, in quem, parva quidem sed alia, cubilia feminarum parte anticu propiciuntur. In dominibus minoribus, qua unicæ tractu absolvuntur, gynæconitis est in superiori contignatione, prout et in Homeri Ilade et Odyssea observatur.

§ 36. *Cubilia et azi.* — Cubilia sunt alta et ampla, ac in structura, qua impluvium quadratum ambit, ita sita, ut janua in porticum, atque in secunda contignatione, in elevatum illum ambitum patescat; patet autem janua quoque ex altero in alterum. Superior tegumentum vel planum, vel arcuatum et forniciatum est. Fornices autem quoque antiquiori non videtur fuisse cognite; rudera enim aedificiorum antiquorum reliquias fornicias non exhibent, nisi fortè diuturnitate temporis penitus corruerint, ut neque vestigium remanserit. Hebrei avo Jam antiquissimo, et deinceps, erant culicula, et integra quoque palatia astivalia et biennalia, Jud. 5, 20. 1 Reg. 7, 2, 6. Amos 5, 15. Jer. 50, 22; astivalia, prout in Asia hodiecum visuntur, amplitudine et altitudine nostris ecclesiariis aedificiis parim cedunt; mox à fundamentis exsurgent, immo non raro tertia parte terre infossa sunt, et pars antica septentrionali obversa est, ut ardentes solis radii evitentur. Pavimentum ut aer refrigeretur marmore stratum est, et meditullum, si situ loci admittat, aquæ salientes occupant. Adsum quoque ventilarios, qui sunt vel foramina fistulis similia, altiore muri septentrionalis partem penetrantia, exterius aeri ingredienti latè patentia, interius verò multò angustiora; vel sunt meatus seu structurae cave, instar pavimenti turriū latitudine ferè 10 cubitorum, ex medio tecti exsurgentis, et versus septentrionem simpliciter aperi, vel minus latiori ore, instar campane expanso, biantes, ut spissam auram frigidiorum exipient, infernisque adiunctorum locis demittant. Hujus generis erant cubicula spatiosa et refrigerata, Jud. 5, 20, 24. Jer. 23, 14.

Obesus quippiam, memoratu dignus, ita in aream seu impluvium patet, ut ex anteriori parte nullo portio clausa sit, et nonnunquam etiam aliquo spatio ultra porticum in aream procurrat, ubi tectum, ne prospectus ex oculo impediatur, solis dubius columnis innititur. Potentibus hic oculus est simul locus, in quo legatos excipiunt, negotia tractant, et iudicia agunt.

Hujusmodi fuit dubio procu structura oeci, in quo Jesus, Matth. 26, 69, coll. Lue. 21, 61, 62, pro tribunali stetit. Conf. quoque 1 Reg. 7, 7. Esth. 5, 4.

Cubilia et palata hiemalia fenestris ad austrum conversa erant, ut in aprico essent; teneiores ea nihilominus calefaciebant vel carbonibus candentibus, vel igni in uroco vel olla accenso, quæ fovea, ad ipsum in meditullio pavimenti parata, imponebatur, velut et adhuc in Oriente mos est, ubi nonnumquam ignis in hæc ipsa quoque fovea excitatur; fumus per fenestras exitum querit, Jer. 56, 22. Isa. 44, 16, 47, 14.

Cubilia quidem quicunque in altiori contignatione sita, dici possunt ἡράπες: est tamen cubile quodpiam singulare hoc nomine insignit, et supra tectum fuisse ipsum pavimentum, ut sola foræ altaria, quæ erant loci, fuerint elevata. Hinc foci dicuntur Lev. 4, 35, quandoque οὐρανός, nempe a fossulis in terra excavatis, in quibus ignis alebatur. Camini nostri, ad fumum excipiendo et educendo inventi, seculum XVI non superant; antiqui habebant, velut nunc quoque orientales, foramina seu fenestras, que fumo extinxerant, et ab Osee c. 15, 5, vocantur οὐρανοί, quod Hieronimus rectè explicat, foramen in pariete, per quod fumus egreditur, est in aliis Bibliorum locis foramen quodcumque, et imprimit fenestram significat.

§ 37. *Foræ et seræ.* — Foræ, vel bifores valvæ janua, duobus axiis, qui in valvis superius et inferius prostant, movebantur, quorum superior, paulo longior, foramina superioris, inferior verò brevier foramina, minor inferioris liminis induceret; atque hi sunt cardines, qui axioli et foramen dicuntur Prov. 26, 14.

Foræ claudiebant seræ, Cant. 5, 5, vel vecte, aut otiam repaguli, seu pessulo Job, 58, 10. Deut. 5, 5. Jud. 16, 5. Nch. 3, 5. Vectes erant lignæ; ferrei et aenei vel ferro aut aere obducti, non erant nisi in portis majorum munimentorum et garnophylaciorum, 1 Reg. 4, 14. Isa. 43, 2. Sera verò non erat nisi pessulo lignis volubilis, valva porta affixa, qui ingrediebatur in foramen postis, et incisis quibusdam dentibus incidebat in rastrum; quare foræ, aut fortasse duo lora, pessulo annexa, per foramen permeabant in exteriori parte faciem, quorum altero attracto, pessulus seræ in foramen postis promovebatur, et dentibus in illud rastrum incidebat, ut retrahi non posset. Aperiens habebat clavem ligneam satis magnam et instar falci aduncam, Jud. 5, 23, quæ per foramen immissa, pessulum ex rastro sublevabat, et altero loro subtrahebat. Claves ex metallo confeccæ, non erant nisi potentioribus, et nonnumquam ansa eburnea ornata.

Clavis hujus generis sevo monarchie hebraica à dispensatore domus regie, tamquam insigne sui munieris, in humero gestabatur, Isa. 22, 23. Foramen autem ad immittendum clavem interdum tantum erat, ut datus immitti, et pessulus seruere elevari, atque ita porta absque clavi reserari posset, Cant. 5, 4. Teste Martino Del-Rio ad Cant. 5, 4, ferè tales erant serae Araben Beticorum in Hispania.

§ 38. *Fenestra.* — Fenestre in aream seu impluvium, et ex gyneco in hortum respiciunt; in plateas dumtaxat hinc inde quepiam profid fenestra, que perpetuo asservis vel cancellis clausa est nec aperitur, nisi ingruentibus solemnitatis publicis, Jud. 5, 28. Prov. 7, 6. 2 Reg. 9, 50. Cant. 2, 9. Fenestre autem magnae sunt, et ferè usque ad pavimentum extenduntur, ut in pavimento sedentes prospicere possint; patule enim esse solent, et vitro quoque carent, sapè tamen clathris, vel cancellis, tempore hiemis verò velis pelliculis, vel valvis biforibus, quibus foramen ad immittendum lumen incisum est, clauduntur, 1 Reg. 7, 17, 18, 20, 41. Cant. 2, 9. In cubili supra fenestras clavi, eleganti capite ornati, nigrum conclusi sunt qui non modo transverso baculo cordinam straniant sustinent, sed etiam præcipuis ornamentis accensentur; quare tropi à clavis deponunt, dignitate suā non destituuntur, Isa. 22, 25. Zach. 10, 4. Eccl. 12, 11.

§ 39. *Materia adficiorū.* — Etsi materia primorum adficiorū fuerit lapides et lutum, usitatisimū tamen jam oīn in Oriente erant et sum adhucduū latēres, quorum nomen קָרְבָּן, ab alii ḥargilā seu creta figurā, ex quā conficebantur et adhucduū conficiebantur, dictum est. Magnitudine diversa erat, nostros latēres paulisper superans. Plerisque autē dumtaxat solis siccabantur, ad adficiā tamen solidiora jam Genes. 11, 5, igni coquabantur. Lateraria occurrit 2 Sam. 12, 31. Nahum, 3, 14. Jer. 43, 9. Muri ex lateribus, autē dumtaxat solis siccatis, superstrutur basi lapideis, que et ipsa in fundo solidiori non raro omititur. Domus haec lateritiae, et nonius tecto piano munera ultra generationem quidem perdurant, sed pluvias hiemalium deluntur, unde hieme luttum, et denūm estate pulvres oruntur, Isa. 5, 25; 10, 6. Zach. 9, 5. Imbris vehementes et cataracta nubium eas facile ledunt, aut etiam subrunt. Matth. 7, 23. Confess. Ezech. 12, 5, 7, 15, 41, 14. Amos 5, 9.

In Palæstina dominus supponit lapidis, qui in hac regione minime desunt, adficiantur erant; hinc Levit. 14, 45, 57, lex de leprā adūm fertur, que, ut ex allatis ejus indicis, et ex nomine quoque, *lepra recrudescens*, patet, vix aliud est, quam nitrosus aco, qui lapides solvit, et vicinos quoque lapides corruptione inficit. Ubi adest hic murorum morbus, incrassatio muri non diu haret; aerem quoque cubiculi corrumpit, et hinc supellecilibus, et sanitati inoculum noxius est.

Palatia saxis quadris, etiam serrā sectis, nonnumquam quoque marmoris et politis, adficiantur, que omnia קָרְבָּן תַּבְּדִילantur, 1 Reg. 5, 31; 6, 36;

7, 9, 14, 12. Ezech. 4, 43. Paral. 22, 2; conf. quoque Exod. 20, 22. Isa. 9, 10. Amos 3, 11, 12. Cantic. 5, 15. In Persia insignis luxus in marmore invaluit, quem non modò ruderā Persepolitanā testantur, sed etiam Esth. 1, 6, legimus, ubi occurrit *marmor album, versicolor, rubrum et undatum crispum in verticis*. Quō splendidius aut magnificientius erat adficiū, cō majores moles erant lapidum quadrorum, 1 Reg. 7, 9, 12. Lapis fundamentalis, fortassis in angulo adficiū, hinc quoque lapis angularis dictus, majoris estimatur, et ex pluribus aliis singulari curā seligebatur, atque in adficiū sacris pure asylī gavisus fuisse videtur. Ps. 148, 22. Isa. 28, 16. Matth. 21, 42. Act. Ap. 4, 41. 2 Timoth. 2, 19. 1 Pet. 2, 6. Apoc. 21, 24.

Lapides quadri, quatenus ex residuis ruderibus colliguntur, interdum quidem fibulis ferris, quarum foramina hinc inde observantur, vix autem camento, calce arenata aut lithocolla, nisi fortè tenuissima, connexi fuisse videantur. Latēres autē solis siccatis, primū dūbū procul nomini hinc congregantur. Paulū tamen post calx, arena mixta, seu clementum, saltem lateribus igni coctis et lapidibus adhucbatur, Lev. 14, 41, 42, 43; Jer. 45, 9.

Inseruatio parietum seu tralitio, que camento fit, estate Mosis communis fuit; Lev. 4, 41, 42, 43, atque nostro evo in Oriente est elegantissima, qualis et illa fuerit, que Dan. 5, 5, in conacu regis Baby. Ioni memoratur.

Ligna adficiantur non modo ad forēs et portas, ad valvas et cancellos fenestrarum, atque ad tecta plana, sed etiam ad laqueata, quibus parietes ornantur, ex quā conficebantur et adhucduū conficiebantur, dictum est. Magnitudine diversa erat, nostros latēres paulisper superans. Plerisque autē dumtaxat solis siccabantur, ad adficiā tamen solidiora jam Genes. 11, 5, igni coquabantur. Lateraria occurrit 2 Sam. 12, 31. Nahum, 3, 14. Jer. 43, 9. Muri ex lateribus, autē dumtaxat solis siccatis, superstrutur basi lapideis, que et ipsa in fundo solidiori non raro omititur. Domus haec lateritiae, et nonius tecto piano munera ultra generationem quidem perdurant, sed pluvias hiemalium deluntur, unde hieme luttum, et denūm estate pulvres oruntur, Isa. 5, 25; 10, 6. Zach. 9, 5. Imbris vehementes et cataracta nubium eas facile ledunt, aut etiam subrunt. Matth. 7, 23. Confess. Ezech. 12, 5, 7, 15, 41, 14. Amos 5, 9.

In Palæstina dominus supponit lapidis, qui in hac regione minime desunt, adficiantur erant; hinc Levit. 14, 45, 57, lex de leprā adūm fertur, que, ut ex allatis ejus indicis, et ex nomine quoque, *lepra recrudescens*, patet, vix aliud est, quam nitrosus aco, qui lapides solvit, et vicinos quoque lapides corruptione inficit. Ubi adest hic murorum morbus, incrassatio muri non diu haret; aerem quoque cubiculi corrumpit, et hinc supellecilibus, et sanitati inoculum noxius est.

Palatia saxis quadris, etiam serrā sectis, nonnumquam quoque marmoris et politis, adficiantur, que omnia קָרְבָּן תַּבְּדִילantur, 1 Reg. 5, 31; 6, 36;

etiam pelles supplebant. Hæc omnia, ut nunc in Asia moris est, interdiu in arcā, parieti immisā, jacebant. Fulera lecti nunc quideū in Oriente non visuntur, sed lectus noctu in pavimento sternitur, in pagis tamen, teste Aryda, locis lecti in angulo cubiculi tribus, imò et quinque pedibus altior et satis amplius est. Illud vero, quod nominibus סְבָבָה, טְבָבָה, וְנָבָבָה, venit, jam est locus in pavimento stratus, jam quod nunc vocatur *divan*, nempe pavimentum quatuor aut saltem tres cubiculi muros ambientes, latitudine ferē triū pedum, et altitudine spatham, cœlitis, in funto et in pariete munitus, atque panno pretioso contectum. In hoc requitorio pedibus plexis vel genuis flexis sedetur. In angulis vel uno salem angulo duæ tresve cubiculi superpositæ sunt, et hic est locus ceterior honorari, quem dominus domus occupat, nisi hospes eminentior adsit, cui hanc sedem cedat. Ita retulit Aryda. Videntur tamen Hebreis fuisse quoque fulera iectorum, que interdum nominibus שְׁבָבָה, טְבָבָה, וְנָבָבָה, veniunt, et ebore ornata fuisse dicuntur, quo requitorio mox descripsum (*divan*) exornari non potest. Haec fulera iectorum sedilibus persicis, sophis dictis, similia fuisse videantur, que 6 pedes longa, tres pedes lata, et fore spatham alta sunt, cubicula et in tergo parietes habent, atque cubiculi strata sunt. Haec iectorum vel sedilium fulera in columnis, cubiculis et pariete chore exornari poterant et quanquam in illis, plures pedibus vel flexis genibus sedetur, iectorum tamen quoque usum praestant. Unde liquet, ambitus 55 stadiorum, quem Jerusalem state Christi occupabat, dominus plurimum contingit, bene obtinuit. Ceterum notatum dignum est, in Thalmude oppida atque urbes munitas, sicut in Ita. 7. distinguuntur.

Plateæ in urbibus Asiae non sunt nisi 2 vel 4 cubi. totate, ut frequenter umbrā astus solis arcetur; ast oīlum plures quoque multo latiores fuisse, patet vel ex eo, quod currus in eis agitabantur, quibus hodiè Oriens caret. Ipse quoque Josephus perseptè angiportus seu plateas angustas à latioribus distinguunt, que etiam peculiaris nomine בְּגָדָה וְגָדָה insigne sunt. Lithostrotum platearum nostrā quidem state in Oriente raro cernitur, oīlum autem, saltem attate Herodis, bene notum erat, et satis frequens fuisse videtur.

Forum, quod etiam venit nomine בְּגָדָה, antiquior aīo erat ad jambūn urbis, plerisque intra, nonnumquam extra mœnia, ubi merces sub dio, vei in tuguriis aut tentoris venum exponebantur, 2 Paral. 18, 9, 52, 6; Neh. 8, 1, 5; 2 Reg. 7, 48; Job 29, 7; Deut. 15, 17. Etate Christi autem, ut ex Josepho discimus, forae erant, qualia nunc in urbibus Orientis cernuntur, nempe plateæ, superitis fornice clause, in quo foraminis ad immittendum lucem adaptata sunt. Ex hæc platea, que portis instructa est, et noctu clauditur, patent camera mercatorum in utrāque serie domum. In majoribus urbibus plures sunt hujus generis plateæ, et ferè pro qualibet specie mercium aliae, in quibus quoque artificia sunt officinae.

Dominis in urbibus orientalibus raro sunt contigue, et plerisque hortos amplos annexos habent. Si igitur

Ninive et Babylon, spatium ferè incredibilis peribentur, cogitandum non est, id omne dominus arcè junctis fuisse oblitum. Babylonis partem ferè tertiam horti et agri occupabant, prout veteres scriptores testantur.

Aqueductus in urbibus orientalibus esse antiquissimos, testatur Menander apud Joseph. Flav. Arch. L. IX, c. 14, § 2, et Jerosolyma occurrit 2 Paral. 52, 50, 2 Reg. 20, 20. Isa. 7, 5, aqueductus piscina superior, quod nomen alium ponit aqueductum notissimum, et probabiliter eundem, cuius ruderis insignia Bethlehem Jerosolymam, adhucdum visuntur; illa autem superior quas à Gilion ex occidentali plaga, Jerosolymam deducat, cuius quoque rudera adhucdum deprehensa sunt. Hi et ali aqueductus omnes in Asia supra terram edificati, et per valles, extradi columnis et arcibus solidissimis sunt, unde colliguntur, antiquis notum non fuisse, aquam conclusam in eamdem, ex qua decidit, altitudinem ascendere. Quanquam vero aqueductus frequentes fuerunt, cisterne tamen passim locum habebant.

Orientales urbes tanquam feminas cogitare solent, eas vocant jam matres incolarum, jam uxores regis, qui si rege deficiunt, adulterantur; jam etiam virginis, quae prostitutum, et vestibus rotectis nudata relinquntur, si versari munimuntur, que vestitus comparantur, fundamenta demundantur, 2 Sam. 20, 19; 2 Reg. 49, 21. Ps. 157, 8. Isa. 25, 47, 1, 8; 54, 5; 62, 4, 5; 66, 9, 10. Jer. 3, 8, 14, 20; 5, 7, 8; 15, 26; 51, 4. Lam. 4, 1, 8, 17. Nahum, 5, 5, 6. Ezech. 16, 14, 23, 29.

CAPUT III. DE NOMADIBUS.

§ 42. Nomadum antiquitas et honos. — Genus nomadum antiquissimum, Gen. 11, 2, copiosum usque ad nostram aetatem, permagnos terre tractus occupat, nec mirum; habet enim hinc vivendi ratio permulta et magna commoda, imprimit libertatem et faciliter parabiles divitias. Pastores quidem hi in desertis sine fixa sede vagantur, et praeter rem pecuniarum omnia illa negotia vilipendunt et negligunt; nequaquam tamen sunt inculti et absichti, sed graves, politi, magnanimes et potentes, uti fore Abraham, Isaac et Jacob, atque posteri eorum Israelite, donec Chanaan armis occupassent. Greges ingentes et magnū servorum numerum alunt, atque domini quidem semper armati, veneratione, inspectione subditorum, et bellis vel prædationibus occupantur; servi autem parum armati sunt, ut predone et bellas a gregibus aereant, partim vero non habent nisi baculum et peram, quae instrumenta aliquo sunt et olim erant omnis apparatus peregrinantium et facultatis ministrorum, nisi quid loco pera majorum sacrum portabant, 2 Reg. 4, 42; conf. 1 Sam. 17, 40, 42. Ps. 25, 4. Mich. 7, 14. Judith. 10, 5, 15; 11, 17. Matth. 10, 10. Luc. 9, 5; 10, 4. Si itaque in Biblio reges dicuntur pastores, nomenclatio nequaquam est abjecta, sed sublimis et honorifica; quare hoc nomen perspèctu etiam Deo tribuitur,

qui era Rex Hebreorum; propriè haec compellatio dicit rectorem et curstorem, conf. Ps. 25, 1, 4, 8, 2. Isa. 40, 10, 65, 11. Jer. 10, 21; 22, 22, 23, 1; 51, 11, 56, 49; 50, 6; 51, 25. Mich. 5, 5. Nahum, 3, 18. Ezech. 10, 24; 54, 2, 28; 57, 24. Zachar. 10, 5, 8, 26, 11, 5. In antiquo quidem federe haec tropica pastorum notio perpetuo indicat reges, atate vero Christi nomine pastorum condecorabantur praepotentes Iudeorum, quidem primum ex schola Stoicorum descendit, qui soli sapientes statuerunt esse reges. Hoc multò sane modestius, quam à Stoicis dictum fuit, à Judeis adoptatum est. Ceterum scimus, Jesus et propterea etiam Apostolus pastorum nomine insignivis eos, qui regerent et gubernarent fidèles. Eph. 4, 21. Matth. 9, 36. Joan. 10, 12, 14. Hebr. 45, 10, 1. Petr. 2, 23; 5, 4. 1 Cor. 4, 8.

§ 43. Pascua. — Pasca nobilium horum pastorum, sunt supra memorata deserita. Job, 5, 10. Marc. 1, 45. Hi vasti terre tractus omnibus pastoribus communes, et nulli proprii sunt, nisi quipsum iuri singulare in eis acquisiverit. Tale pacuam commune olim erat quoque partim Chanaan quam Abraham occupavit, et Isaac et Jacob retinuerunt, atque Israelite ex Egypto quoque cum gregibus invisiisse videntur, donec à Chamaenis multiplicatis excluderentur. Pascuam certis gentibus propria, progressi temporis nonnunquam in contentionem venient, conf. 1 Reg. 20, et idem quoque acedit regioni Chanaan, quam Hebrei deinceps armis repetiverunt. Conf. infra, § 289. Occupata posthac Chanaan, Hebreis non modo patuisse vastissimum desertum Juda, sed et alia plura fuisse pasca, supra observavimus, conf. Isa. 65, 10. Jer. 50, 19. Quare ditissimi Hebreos nomades comprehendimus, 2 Sam. 17, 27 et seq. 19, 52. 1 Am. 23, 1. Paral. 27, 29, 31.

§ 44. Migrations nomadum. — In his pacuis nomades cum gregibus suis usque ferè quotannis vias et tractus tenent, et aestate quidem in septentrionem vel montana, hieme vero in meridiem vel planities commigrant. Castra, instantie migrations, dubius horis tolluntur, et jumentis imposita portantur usque in locum, in quo rursus figura sunt. Greges diu noctuque per totum annum sub diu versantur; hinc lana ovium, à vaporibus stabularum immunis, et libero semper aeri exposita, subtilior fit. Pecudes seminam, quam quotannis ambulant, ferè nōrunt ut ductoribus non multum opus sit; custodiuntur tamen à servis, mercenariis, illis et filiabus, et quidem à filiabus quoque Emirorum seu imperatorum, que peregrinis adhucdum illa humanitas officia. Gen. 24, 17, 20, memorata exhibent. Conf. Gen. 29, 9. Exod. 2, 16. Servi subsumt economo, qui itidem mancipium est, et senior domus dicitur, atque oves vespera, et fortassis quoque mane, numerat, Gen. 24, 2, 47, 6. Lev. 27, 52. 1 Paral. 28, 29, 50. Jer. 55, 15. Si animal vel fetus desideratur, jactura à mercenario resarcenda est, Gen. 51, 38, quod vero Exod. 22, 12, limitatum est. Conf. Amos. 5, 12. Mercenarii nonnumquam mercedem capiant quotam certam de augmentatione gregis, Gen. 29, 40. Servi, qui interdum etiam

PARS I. CAP. III. DE NOMADIBUS.

nomine possessionis vel gregis comprehendantur, hieme tentatoria, restate vero perspèctu tabernacula alent; domini vero toto anno tentoria habitant, nisi ad tempus in hinc vicinam concederent, Gen. 19, 1, 26, 1, 42, 10, 20, 33, 17. Lev. 25, 43. Extrusum quoque hinc inde speculam ex quo hostes forte appropinquantes eminus cernere possint, Mich. 4, 8. Ezech. 25, 4.

§ 45. Fontes et cisterne. — Aqua, in desertis illis perrara, ingentibus tamen gregibus necessaria, magni aestimatur, et fragilis dispensatur, Job, 22, 7. Num. 20, 17, 19. Deut. 2, 6, 28. Lam. 4, 5. Hinc nomades in illis tractibus, quos quotannis peragunt certis distantiis fodine putatos et cisternas, quis ita occultare nōrunt, ut nullus alius cas obsevet, atque aquas furari, et casem semitas peragrade possit. Haec ratione nomades certos tractus occupant et sibi proprios reddunt, uti Abraham, Isaac et Jacob Palestina. Hinc lites de illis putatis permagno fuerunt momenti, Gen. 21, 25, 26, 15, 22. Zeph. 2, 6. Aquarum vero receptacula diversa distinguuntur. **1. Scaturientes et fontes.** Qui, si supernè aquas emitunt, omnibus communes sunt, sive aquas toto anno continuas, vel, ut Orientales eas compellant, *fides seu veraces*, sive astate deficiens, *vel mendaces*, habent, Job 6, 15, 22. Isa. 35, 16. Jerem. 15, 20. Qui vero supernè aquas non emitunt, putati proprii sunt illis, qui primi eos occuparunt vel federunt; nonnumquam tamen pluribus nomadibus communes sunt, qui constituti diei temporibus, cum gregibus ad eos conveniunt, aquam ordine prefinito, situis vel utribus, per gradus putati appetentes, in canales effundunt, et greges ex ordine ad potum admittunt, Gen. 29, 5, 12, 24, 11, 15. Exod. 2, 16. Jud. 5, 11. Quoq. fontis et putitorum aquae vive, decurunt, et majoris aestimantur, Lev. 14, 5; 50, 15, 15. Num. 49, 17; quare sunt symbolum prosperitatis, et ipse quoque Deus fonti aquarum vivarum comparatur, Isa. 45, 19, 20; 49, 10. Jer. 2, 15, 17, 15; Ps. 87, 7; 75, 10. Joan. 4, 10, 14, 7, 57. Symbolum hoc interdum audacter exaggeratur, Ps. 87, 7. Joel 4, 18. Ezech. 47, 1 et seq. Zach. 14, 18 et seq. **2. Cisterne sunt illorum, qui eas effuderunt.** Num. 21, 22. Venient hoc nomine crypta subterranea ampla, et non raro spatium geri occupantes, arcto vero ostio patent, quod hinc aquas pluviarum et nivium immissas excipiunt, deinceps vero lapide clauduntur, et arenā aut terri ita contiguntur, ut non facile observetur. In orbibus cisterne erant melioris conditions; nam muris subterraneis, qui interstitione firmū obducti erant, extrahebantur, aut in saxis excidebantur, ut hinc inde ruderis testantur, et non pauca adhucdum superstites sunt. Quid si forte aqua nomadis, in cisterne reposita, terra motu vel alio casu percirent, vel furto aufererent, instat pastribus et gregibus periculum exitii, quod et peregrinatibus ad fontem properantibus contingit, si aqua in eo deficerint; quare defectus aquarum symbolum est permagno calamitatis aut etiam exitii, Isa. 41, 47, 48; 44, 3. **3. Cisterne aquis vacue;** permultum in imo lutum

habent, ut, qui in eas projectur, morte miserrima perire, imprimit si ostium claudatur, ut neque clamor, ejus audiiri possit, Gen. 57, 22 et seq. Ier. 38, 6. Lam. 5, 53. Ps. 40, 5, 69, 16; nihilominus cisterne vacuo usum carcerum prestatibant, ut carceres, quaque supra terram extrecti, nomen **73** retinuerint, Gen. 40, 13.

§ 46. Peccides minores nomadum. Peccedes, quas nomades magno numero alunt, sunt oves et capre, Ier. 49, 29. Ezech. 25, 4, quas utrasque Hebrewi collectivè **782**, sigillatim vero **782** nuncupant. Oves sunt cornuta, et omnes ferè albe, Ps. 147, 16. Isa. 4, 18. Dan. 7, 9; perrara sunt nigra, parva maculis, vel majoribus maculis conspersa; strata, et varolis circulus quasi circumligata; vel ut aliis placet, variegatis pedibus, Gen. 30, 52, 54; 51, 10, 12. Oves rutilli vel potius splendens fusci et subnigrici velutinis, Ez. 27, 18, in Caramania habentur. Alioquin tria sunt in Oriente genera ovium. **1. Oves communis**, quas in nostris terris cernimus; **2. aliae informes**, cruribus brevioribus, corpore macilenter, sed vellere optimo, Amos. 1, 2 Reg. 5, 4; et **3°** oves nostris majores et vellere subtili, atque harum rustus due sunt species; nam aliae candam habent ferè tribus cubitis longam et diuidit spatham crassam, quam interdum curvilo impositum trahunt. Exod. 29, 22. Lev. 5, 9; 41, 5; 8, 23; 9, 19; aliae autem, brevi quidem cauda prædictae, sed in cibis magnum pinguedinis massam gestant.

Emolumentum ovium est laca, caro, et imprimit lana, que bi quotannis tondetur, et quanquam demptis expensis, de qualibet ove virgine florenum, tot tamen ferè milia florenorum importat, quod oves alunt, et aluntur a nomade in vastissimis desertis multa milia, Job. 1, 5. 4 Sam. 25, 5, 4. 4 Paral. 5, 48, 21. Accedit anuum gregis per agnos incrementum, quod in maioris est, quam oves non paucæ geminos pariant, Cant. 6, 5. Aries infra tres annos coit cum ove, vel vere, vel autumno; et agni vermalles prestant automallibus. Hinc oves, quae tanta emolumenta adferunt, charissima sunt nomadibus, qui illis etiam chara nomina impuniant. Aries, nomine à pastore evocatus, gregem prædit; quare primiores populi passim arietes munerunt, Ier. 23, 54, 53; 50, 8. Isa. 14, 9; 34, 40. Zach. 10, 5. Lingua arabica plures habent voces, quibus pastores suas oves errantes compescunt, vel eas advoceant ad mulgedium, vel ad aquam; et oves pastoris vocem noscent et sequuntur, Joan. 10, 5, 11. Interdum una alterave ovis in territorio, non secus ac canis, educator et alitur, quae Arabibus familiaris dicitur, conf. 2 Sam. 12, 15, 19. Ier. 11, 19. Ante tonsuram oves in locum maceri eluctum subdilebat arcte coguntur, ut per evaporationem et sudorem lana fiat subtilior. Hismodi ovilia erant et alijs usitata, Num. 52, 16; 21, 57. 1 Sam. 24, 4, 2. Sam. 7, 8. Zeph. 2, 6; ista alia vero nomadibus ignota sunt. Tempore tonsure convivia celebrabantur, 1 Sam. 25, 2, 4, 8, 56; 2 Sam. 13, 25. Capre collective communi cum ovibus nomine **782**

comprehenduntur, proprie verò dicuntur מִלְחָמָה, ab יְצָרָה; hircus verò שַׂר, כָּבֵד, כָּבֵד, et צָבֵד dicuntur. Nitro sub colore, versicolores rare. Sub dio degunt, ut oves, nisi fortè capella aut haedus, מַלְאָקָה, noctu in turgorum recipiatur, ne matrem sugat. Emolumentum est lac, מַיִם, omni alio lateo præstantius, Prov. 27, 27; caro in illis regionibus laeta, atque pli, ex quibus femine pannum conchient, quo tentoria Arabum operiuntur. Ex pelibus parant utres, ita ut pars pilosa quidem sit exterior, si aquam aut aliud liquidum, interior verb, si vimum continere debeat. Ex pelibus hadorum et capellarum parvi utres conficiuntur, qui vicem lagenarum subeunt. Capra Ancyranæ pili serici naturam imitantibus (vulgò Kamelhaar), levigantur antiquis Hebreis note fuisse, et Schulz in der Sammlung der Raisen von Paula VII, 105, 110, videt gregem harum caprarum ex montibus non procul ab Acco et Ptolemaïe descendere, sicut Cant. 4, 1, 2, 6, 5, descriptur. Diversas capraram silvestrium species enumerare non valde. Ceterum notatum dignum est, inter pecudes nomadum antiquorum non modo deesse porcos, sed etiam gallinas et anseres. Gallinae Hebreis nonniæ attate non defuerunt; nam gallina quod pullos non soliti memorantur à Jer. 17, 11, et estate Christi cantat gallus Jerosolymæ; nec audiendi sunt Thalimoduci, qui ferri ducunt et annis rectionibus, gallos et gallinæ Jerosolymæ aliæ veterum § 47. *Boves.* Boves, collectivè קָרְבָּן, sigillatum זְרַבְּךָ, juvenes infra tres annos בָּשָׁלָל, בָּשָׁלָל, בָּשָׁלָל, ultra tres annos בָּשָׁלָל, בָּשָׁלָל, ultra tres annos בָּשָׁלָל, בָּשָׁלָל, dicuntur קָרְבָּן nuncupantur à fortitudine, quod ferri epitheton est. Hæc pecora in Oriente, nostris minoris, et in dorso supra pedes anteriores protuberantia quadam notabilia, magis quidam ad agriculturam faciunt, à nomadibus tamen non minus aluntur, Gen. 24, 23. Job. 1, 5. Bubulus, qui multo minoris sunt quam pastores ovium, optimæ pasqua habentur in Baschan, Scharon et Achior. Hiue boves vel tauri Baschan, fortiores et feroxiores, symbolum erant hostium poteriorum. Ps. 22, 15; 68, 51. Isa. 54, 7. Ezech. 56. Deut. 35, 17. Prov. 14, 4. Cornu bonum, et nonnunquam etiam bicorrum, tropice per potentiam venit. Ps. 73, 11; 89, 18, 25; 92, 11. Amos. 6, 15. Jer. 48, 15. Lam. 2, 5. Ezech. 21. Dan. 7, 7, 8, 24; 8, 5. Luc. 1, 65. Symbolum hoc insuperabilem et omnia conterentem potentiam indicat, si cornua sustinunt ferrea, 1 Reg. 22, 11. 2 Paral. 48, 10. Mich. 4, 15, 16. Hiue et antiqui nummi representant reges coriutus, et Arabes Alexandrum prædium cornibus, et magnates cornibus præditos nuncupantur.

Boves non tantum jugo subdehantur, et plastris aratriisque jungentur, sed etiam, in primis apud nomades, dorso onera portabant. Lac vaccinarum in alimentum et potum adhibebatur, Gen. 18, 8; in caseum convertebatur, Jac. 9, 10. 2 Sam. 17, 49, et spissatum quoque urbi infusum, percolatum asservalatur, ut dein seceretur in partes, que dicuntur segmenta lactis spissata 1 Sam. 47, 18. Butyrum verb

olim populus cultis usitatim non fuit, ejus locum tenet olearium olivarum, quod non modo ad olera, sed ad omnes etiam alios cibos adhibebatur. In Biblio quoque de butyro nella mentio: בְּתַבְּרָה enim, quod in Vulgata butyrum vertitur, Jud. 5, 25, bibebatur; ita spissum est lac. Lac et mel lautissimum ferulis accessentur; ast iis quotidie vesci, indicabat, ingentem præcessisse regionis depopulationem, ex qua nunc ampla et optima ubique pasca aderant, ut abundantia quoque lactis esset, atque etiam apes numerosiores amplius mulierificarent. Confisa. 7, 15.

Boves vel tauri silvestres seu feri, in Biblio non occurunt; nam animalia que nominis בָּשָׁלָל et בָּשָׁלָל, בָּשָׁלָל, sunt species gazellarum seu caprarum ferarum, que, quia quandam similitudinem boum referunt, ab Arabibus boves feri dicuntur.

§ 48. *De asinis.*— Asini et asinæ (que of pullos quos parint, masculi præferuntur, et hinc omni occasione sigillatum recenteruntur) nomadibus erant frequentes, atque in Oriente, si sedulè educantur, jumenta sunt impigra, alacria, specie pulchra et minimè ignobilia; quare magis estimantur, et tropicè pro hominibus sodilis et industriis veniunt; Gen. 49, 14. Color ferè est rubet fuscus, ad quem nomen בָּשָׁלָל alludere videtur; erant autem etiam asinæ versicolores, Jud. 5, 10; 10, 4; 12, 14; 19, 3, nisi fortassis coloribus pictæ fuerint; Orientales enim adhuc eques et boves colore, quo visum fuerit, illincive amant. Jungentur aratris et plastris, atque recentiori aëvo etiam majoribus mosis, Matth. 18, 6; hinc Deut. 22, 10, cævatur, ne asinus cum bove arato jungentur. Plerique autem asini dorso onera, aut etiam homines vehementer, ad quod aptissimi sunt. Vectari asino, olim erat virorum gravium et principium, Gen. 22, 3, 5. Num. 22, 1, 21, 30. Jos. 15, 18. Jud. 1, 14; 5, 10; 10, 4; 12, 14. 1 Sam. 25, 10, 23. 2 Sam. 17, 25, 19, 26. 1 Reg. 2, 40; 15, 12. 2 Reg. 4, 22, 21. Zach. 9, 9. Matth. 21, 1, 7. Mare. 11, 4, 7. Lyc. 19, 29, 36. Joan. 12, 12, 16. Equi enim ferè ad bellum destinati erant, et pacis tempore omnes asinæ vehementer, sicut Orientales adhuc, etiam nobiles, in primis vermatronae, asinæ intundunt. Regebant olim injecto, freno, Gen. 22, 5. Num. 22, 21. Jud. 19, 10. 2 Sam. 16, 1; 17, 25. Borsa vero non imponebat nisi pannus aut superindumentum, cui vectus insidebat. Agaso cum baculo sequentur, qui si opus erat, jumentum ad celeritatem incitabat, Jud. 19, 5, 15. 2 Reg. 4, 24. Prov. 26, 5. Eccl. 35, 25.

Muli atque Davidis occurunt, 1 Paral. 12, 40. Ps. 52, 9. 2 Sam. 18, 9, 10; 15, 29. 1 Reg. 1, 55, 55, moltò tamè antiquiores sunt, et probabilis jam acte Mosis noti erant; nam eti lex Lev. 19, 19, quæ cævatur, ne animalia diversi generis ad cōitum admittantur, aversationem bestialitatis, que teste Herodoto, in Ægypto interduceat omnibus publicè committebatur, augendam speciet, notam tamè ponit hanc diversorum animalium consociationem; ast jam Gen. 36, 24. בְּשָׁלָל esse mulos, probabile non est. Ad

Hebreos muli ab aliis populis adducti fuisse videntur, et recentiori aëvo præstantius veniebant ex Thogarmia seu Armeniâ, Ezech. 27, 14, in Persia Esth. 8, 10, laudantur magni muli, à pernicie et lebros, quorum matres equæ erant.

Onagromus in Oriente ingens est numerus. Due autem observante sunt species, altera *Dsigata*, et altera *Kulan* dicta, que posterior ab asinis domesticis, qui data occasione libertatem vindicavit, descendere existimat, conf. Bocharti Hierozoic. 1. 5. c. 16, p. 871. Huius onagri, Kulan dicti, animalia quidem sunt pavida et fugæ velocia, circuari tamen possunt, si pulli capiantur. *Dsigata* autem multo celereiores sunt, et cœcuri nequeunt, Job 44, 12; 24, 6; 39, 5, 8. Gen. 16, 12. Dan. 5, 21. Eccles. 45, 19. *Dsigata* esse נֶגֶד, et *Kulan* עֲזָבָן, cum Job 39, 5, et cum usus loquendi arabico conciliari non potest, conf. Schulz in Job 39, 8. p. 4111, et Bocharti Hieroz. I. 1, 5, c. 16, p. 889; quare נֶגֶד et עֲזָבָן duo nomina unius speciei esse videtur. Hæc animalia specie pulchra et fugæ perniciose, desertissimæ eremos incolunt, et homines in magnâ distântia fugiunt. Femelle gregantes sunt, et à masculo dicuntur, quo occiso, etiam ipse disperguntur, et sigillatum vagantur, Os. 8, 9. Fasces onagris sunt montes et valles salassinoe, Job 59, 9. Lascivi esse dicuntur, et odoratu cæstoris prestat, Jer. 2, 24, atque instinctu prædicti esse, quo aquæ dissitas observant; quare peregrini penuria aquæ laborantes, eos sequi solent, Ps. 104, 11. Isa. 53, 14. Jer. 24, 6.

Nomades omnia hujus animalium in usum convertere nōunt; lac bibunt, quanquam glutinosum est, et, si acidum seu spissatum sit, inebriat, Jud. 4, 19; 5, 25; carnis vescuntur, que verò Hebreis Levit. 11, 4, interdictæ erant; pilos, qui quotannis deflunt, in crassum pannum cogunt, quo plebeii vestiuntur, Matth. 5, 4. Arabes plurimas quoque in lingua suam intulerunt illusions ad camelos, et tropi ab illis deprimit tantù gaudient dignitate, quātū Hebraeorum à bous deprimit. Occurrunt quoque Matth. 19, 24, 25, 24, due à camelis despuncta sententia.

§ 50. *Cameli.*— Camelorum duo sunt genera, alterum Turcicum seu Bactrianum, duplice tubere præditum, atque majus et fortius, 800 imo 1500 libras portans, sed caloris impatiens; alterum unicuius tubere præditum, nonnisi 300 vel 700 libras portans, sed caloris patientissimum, quod rufus est vel Turcicum, vel Arabicum, vel genus quoddam perniciens, quod nomine dromedariorum veit, Isa. 60, 6, 66, 20. Jer. 2, 25. Hæc animalia mansuetissima sunt excepto tempore uriginis, quo linguum ex ore pendulum et spuma operant, et immorriga sunt, Jer. 2, 10, 11. Pacifissimæ alimentis saturantur et stitem 16, imo et 40 dies tolerant; quare pro vastissimis illis desertis iniquos quām maximè faciunt, idicione à nomadibus magnè numero aluntur, nec nobilis censur arabs, nisi dominus sit camelorum, Gen. 24, 10, 64; 51, 17. 1 Paral. 5, 19, 21. Jer. 49, 29; conf. 1 Sam. 30, 17. 1 Reg. 10, 2. Isa. 50, 6. Ezech. 23, 4. Hinc consuta sunt jumenta ad transportanda omnis generis onera et sarcinas, Gen. 57, 25. Jud. 6, 5. 1 Paral. 42, 40. 2 Paral. 14, 14. 2 Reg. 8, 9. Isa. 50, 6, atque persæpè homines quoque illedeum vehementer, 1 Sam. 30, 17. Onusti incedunt septeni, alter post alterum, quorū quilibet tenui funicolo lanex nexus est præcedenti, et ultimus campanulam in collo pendulam gestat, ut agoso, qui primum similis funicolo ducit, audiat, omnes reliquæ sequi. Hujusmodi camelii septeni dicuntur ex quo explicatur Isa. 60, 6, quod Vulgata per inundatio camelorum vertit. Qui ca-

mel veluntur, vel incident sicut equo, vel ita, ut ambo pedes ex uno siterent latere dependant, vel sedent super quados, atroque latere camelii in equilibrio suspensi, vel denique in sellâ seu pilentâ (¶), que quasi parva domuncula est, in dorso camelii firmata, in quâ sed et homo secum habens suppellicium, perseptæ in duas partes divisa est, ut in quilibet sedent viator. Hæc domuncula undique tecta est velis, quo nomini in parte anteriori volubilia sunt, ut insidens, si visum fuerit, prospicere, videri autem non possit. Plerique mufieres, rariis viris cùm utuntur. Gen. 51, 17, 54. 1 Sam. 50, 17. Si in viâ descendere visum fuerit, camelus non, ut aliis, genu flexit, sed agoso inclinat animali paculum sum, in quo insidens delabitur, Gen. 24, 64. Ceterum camelii, quibus divites vehementer, passim ornati erant torquis et lunulæ eximiis, que תְּמִימָנָה dicuntur, Jud. 8, 21, 26.

Nomades omnia hujus animalium in usum convertere nōunt; lac bibunt, quanquam glutinosum est, et, si acidum seu spissatum sit, inebriat, Jud. 4, 19; 5, 25; carnis vescuntur, que verò Hebreis Levit. 11, 4, interdictæ erant; pilos, qui quotannis deflunt, in crassum pannum cogunt, quo plebeii vestiuntur, Matth. 5, 4. Arabes plurimas quoque in lingua suam intulerunt illusions ad camelos, et tropi ab illis deprimit tantù gaudient dignitate, quātū Hebraorum à bous deprimit. Occurrunt quoque Matth. 19, 24, 25, 24, due à camelis despuncta sententia.

§ 50. *De equis.*— Equi קָרְבָּן, בָּשָׁלָל et nonnisi etiam בָּשָׁלָל dicuntur, Job 58, 22, 1 Sam. 8, 11. 2 Sam. 1, 6; 8, 4, 10, 18; 1 Paral. 18, 4. Isa. 21, 7; 28, 28. Nomen קָרְבָּן Isa. 8, 16; 50, 11, epitheton fortitudinis est quod non solis equis, sed etiam hominibus tribuitur. Hæc recentioribus nomadibus charissima in Ægypto, antiquis non erant. Occurrunt prima in Ægypto, Gen. 47, 17; 29, 17. Exod. 9, 5; 14, 6, 28. Job 39, 6, 19, quo regio et deinceps perpetuò ab equis celebris fuit, 1 Reg. 10, 28. Isa. 51, 1, 56, 9. Ezech. 17, 13. In Palestina septentrionali Josue c. 11, 4, offendit currus bellicos et equitatum, sed equi captivi nervi succisi fuerunt, quia in Palestina monosia exigua usum præstare poterant, conf. Jud. 4, 15, 5, 22, 28. Pauli post Philistæ quoque currus bellicos in prælium eduxerunt, Jud. 1, 19, conf. 1 Sam. 15, 5. Sam. 2, 6.

Olim equi ferè solū ad bellum parati erant, Prov. 21, 31, quare asinus, tempore pacis usitatis, opponuntur, Os. 14, 4. Zach. 9, 9. Hebrei equitatum primum aluerunt sub Salomonem, nam qui à Davide, ex præda reservati fuerunt 100 equi 2 Sam. 8, 4. 1 Paral. 18, 4, erant ad usum regis destinati, quod exemplum imitatus est Absalom, 2 Sam. 15, 4. Hinc David non tantum canit rationem domandi equos, sed etiam subsannat exercitus equestres, Ps. 52, 9, 66, 12, 20, 8, 42; 55, 17; 76, 7; 147, 40. Solomon magnam simul equorum, ex Ægypto in Syriam, mercaturam fecit; adiacebantur ex Ægypto et ex Kovâ, fortassis Kea, que in Africâ sita est, Reg. 10, 28. 2 Paral.

1, 16, 17; atque equus 150, quadriga 600 sicles venibat. Etate Ezechielis c. 27, 14, Tyrii equos emebant ex Thogarmā seu Armeniā. Post Salomonem Hebrei perpetuū habebant exercitus equestres et curru belliicos. Qui equis vehabantur, nec ephippio, neque stapiā vehabantur, sed panno, quidorsum equi imponebatur, insidabant. Mulieres vix equis vehabantur; si autem iis vehabantur, insidabant, prout animis (sic ut adiuvatum in Oriente) cēdē ratione, quā viri. Equi ante seculū nonnum quoque soleis ferens carebant. Amos 6, 12, quare solido ungula magni astemabantur, Isa. 5, 28. Notissimum autem erat frenum et capistrum, quo utroque etiam muli regebantur, Ps. 52, 9.

§ 51. *De canibus.* — Etsi nomadibus canes, ad custodiendos agendos greges necessarii, et in urbibus quoque orientalibus perquam frequentes sunt, ab omnibus tamen, ut animalia immunda, spemuntur, exceptis solis venaticis qui mundi censentur. Hinc compellatio canis, mordax est convicium, contemptum spirans, Job. 50, 1, 1 Sam. 17, 43, 2 Sam. 5, 8, 2 Reg. 8, 15, Prov. 26, 11; conf. Luc. 16, 21, 2 Petr. 2, 22, et nomen canis mortui, simili imbecillitatem indicat, 1 Sam. 24, 15, 2 Sam. 9, 16, 9, merces quoque pederastria ex contemptu dicebatur *merces canis*, Dent. 25, 18, ac Judice zate Christi, ethiicos nunquaque selebant canes, quod Jesus per diminutivum *caniculū*, emollivit, Matth. 15, 22. Alias homines morades hoc scommesse veniant, Matth. 7, 6, Philipp. 3, 2, Gal. 5, 15. Exceptis venaticis canes in Oriente non habent dominos, sed liberū vaginat in plateis, et aliamenta conquirunt, que illis hinc inde in foveas conjecturant, Lev. 22, 51, Matth. 15, 17; quia autem hec vix sufficiunt; etiam cadavera vorant, ethimones quoque noctu invadunt, Ps. 21, 17; 12, 1 Reg. 14, 2, 11; 16, 4; 20, 21; 21, 25, 22, 58, 2 Reg. 9, 56. Jer. 15, 3. Luc. 15, 21. Hae animalia, tanta copia vagantia, noctu, quilibet exortu tumultu, latratus ingenites edunt, et audito Orientalium planeta de mortuo, undique ululant; atque hinc explicandum est, Exod. 11, 7. Conf. quoque 10, 21.

Canes aurei seu feri, persicē Schaghāl, turcicē *Dschakāl* dicuntur, ac Hebrew vorō, Aramais et Arabibus nomine *vulpium* comprehenduntur, Job. 5, 18, Jud. 15, 4, Neh. 3, 15; 11, 27. Valpes autem propriae Hebrew per epitheton *parvus* distinguunt, Cant. 2, 15, et canes aureos dicunt quoque nonnūquā *כְּנָזֶב* et *כְּנָזֶבֶת*, Ps. 44, 20, Job. 50, 20, Isa. 15, 22, Mich. 1, 8, Jer. 9, 10. Ezech. 32, 2. Hae animalia sunt inter canem, lupum vel vulpem media, 3 1/2 pedes longa, vills flavis in extremitate nigrescentibus, et cauda pīsa in nigrum colorē desinente. Gregalia sunt, interdūt in antris latent, noctu vagantur et ululant, Job. 30, 29, 50; domus quoque irrepunt, ut alimenta fuventur. Ceterū adeo fata sunt, ut fortū occupata, auditū ululant alterius socii ululant, et seipsa prodant; alias quoque facilē capitunt, Jud. 15, 4. Cadavera quoque vorant, Ps. 63, 11. Mordacia quidem, sed tamen baculo compescuntur. Magna est harum bestiæ-

rum in Palestina copia, imprimit in Galilæā, ad Gazzam et Jaffam seu Joppen, Jnd. 15, 4. Vincit quidem dispendia, multo tamen majora vulpes inferunt Cant. 2, 15.

§ 52. *De venatione.* — Canes nomadum, uti copiosi, minimè tamen sufficient ad depellendas à gregē bellus rapaces, nisi pastores ipsi eas dejicant; quare facili assuecent venationi, eisq; cō diligenter operam navant, quia carnes ferinas lautissimi ferocia accēsent. Primi avi homines, uti contra feras tuerentur, ad venandum cogebantur, et magnus venator de humana genere bene mereretur, qualiter quipiam, non omnia adjuncta accurate pensantes, Nemrodū fuisse statuant, Gen. 10, 9. Tale vero non amplius erat ævum, quo Deus per Mosen Hebrewis leges tulit; quare de venatione dura tantummodū leges late sunt, Exod. 25, 11, Lev. 25, 6, 7, Deut. 22, 6, 7, quod ad conservanda ferarum Palestina genera collincant. Venatio olim requirabat celeritatem et fortitudinem; hinc quipiam, leones quoque absque armis jugularerunt, quod in Oriente hodiū aliqui praestant. Arma erant eadem, quorum in bello usus, neppō arcus et sagitta; unde janitor Ismael Gen. 21, 21, dicitur sagittarius; porrō hasta seu lancea, jacobum, gladius, astus quoque et insidie in subtilium vocabantur, uti retia, quibus etiam leones capiebantur, Ezech. 19, 8; porrō tenditculæ, laquei atque foveæ, quae imprimit leonibus parabantur orbicularēs, ita ut meditollum maneret elevatum, in quo fixis palū agnum retinebat; hujus halatus leones accesserat, qui agnum rapturi, in profundum, ramis leviter contectam foveam delabebantur, ut evadere non possent, Ezech. 19, 4. Aves rebus capiebantur, Prov. 4, 17, Os. 5, 12, Amos 3, 5. Ille tecnon et machinationes passim tropicē usurpantur, et insidias, summissū discrimen, vel pressum exultum significant, Ps. 9, 16; 57, 2; 60, 25, 24; 94, 45; 119, 83. Prov. 26, 27, Isa. 24, 17; 42, 22. Jer. 5, 27; 6, 21; 18, 22; 48, 44. Luc. 21, 35. Rom. 11, 9. Ipsa quoque more sisit vorator, jaculo vel stimulo et reti armatus, quibus homines capiat et interficiat, Ps. 91, 5; Os. 15, 4; 1 Cor. 15, 55.

De ceteris animalibus, que in Bibliis occurunt, consule Bocharti Hierozooicon, à Rosemullero secundis eius editum 1793-96, Lipsie, et Oedmann Sammlungen aus der Naturkunde zur Erklärung der heil. Schrift, 1786, 96.

§ 53. *De prædationibus.* — Nomades probabilit̄ à venatione ferarum ad depredandos viatores delapsi sunt, quod negotium hucusque in vastis desertis, nec scīciis ac pirate in mari, tractant. Id jam de Israele cōjusque posteris Gen. 10, 12, prædictum legitur, et hi prædictio nō hucusque operi complēt; indomiti enim perpetuū fuerunt et sunt adhucmodū prædones, quibus tamen plerique alii nomades parum cedunt. Latitant sibi arenarum colibus, et peregrinos expectant, atque usque ad cutem expoliant, conf. Jer. 3, 2, neque tamen quemquam interrumpi, nisi quispiam ex ipsis interfectus fuerit; solent et laciniām spoliatis donare, ut nuditatem tegant; admittunt quoque, ut peregrini per-

legatos pretio satis aquo spoliationem redimant. Omnes quidem nomades perhūani sunt, advenas in castris omnibus humanitatis officiis liberaliter et gratis recipiunt, atque ab omnibus injuriis defendunt; ast prorsis alii sunt homines, si peregrini in desertis occurrunt. Sunt tamen et erant omni aeo etiam nomades, qui infame hoc negotio minime reputant honestum; ex quibus fuit Abram, Isaac, Jacob et Israelites; quorum tamen aliqui ad hoc ipsum nonnūquā abrep̄i fuerunt, Jud. 9, 15; 11, 1, seqq. Mich. 2, 8.

CAPUT IV. DE AGRICULTURA.

§ 54. *Emolumenta agriculturae.* — Alterum hominum prime actatis negotium erat agricultura, Gen. 2, 15; 5, 17, 19, 4, 2, quo maxima vita prestat commoda, et hoc antiquis illis, gentes agriculturae distitutas cōnentibus, magis perspicua erant. Conf. Xenophon in *civis* V, § 1, 2, p. 299, 505. T. IV, ed. Thionie. Quare Noc post diluvium ad eam rursus reversus est, et quipiam quoque nomades eam minime neglexerunt. Gen. 26, 12, 14; 25, 51; 37, 7, Job 1, 3. Civitas autem plures, agricultura diligentia tractata, brevi tempore creverunt, imprimit civitates Babyloniorum et Ägyptiorum, qui antiquis aliis gentibus in hoc genere præcellerunt. His accedit Hebrei, qui agricultura emolumenta in Ägypto didicere, et deinde singulari semper industria insignes fuerunt.

§ 55. *Leges Mosais de agricultura.* — Lex Mosaicā 4^a fundamēntū cōxitatis jecit agriculturam, et civi cuiilibet præsumit fundū, quem coleret, et hereditib; relinquēt, nec unquam in perpetuum, sed diutinat usque ad proximē sequentem annum Jubileum alienare posset, quā lege cautum fuit, ne diutores magnam agrorum multitudinem coemerent, et pauperibus deinceps, elocarent, quod in Oriente nullo non tempore, ad adiuvandū fieri coœsivit. Huius legi adiudicat 2^a ut vobis, vel proximus consanguineus, agrum venditum, numerando proutveniūt usque ad annum Jubileum, redimēt posset, Deut. 15, 19, 28, conf. Ruth 4, 4. Jer. 52, 7. Isa. 5, 8. Ezech. 7, 10. Decretum fuit 3^a ut Hebrew non essent nisi hereditarii prædiorum suorum conductores et coloni regis Jehovæ, conf. infra, § 208. 4ª Consuetudo agrorum terminos lapidis signandi, iam olim vigens, Job 24, 2, in legem conversa fuit, et auctiōne indicūt illi, qui termino clām dimovere audebat. Juxta has leges sub Josuā, regio in tribus, et in Hebrews singulos funicolo menseño divisa fuit, Jos. 17, 3, 14; conf. Amos 7, 17. Mich. 2, 5. Ps. 78, 53. Ezech. 40, 5. Zeph. 2, 5. Quare finis quoque pro prædio venit. Ps. 46, 6. Jos. 17, 5; 14, 19, 9. Ceterū res pecunia non interdicta fuit.

§ 56. *Homo agriculturae.* — Non modū emolumētum agriculturae, sed etiam illa civitas constituit, quā omnes Hebrew, tunc in pagis et oppidiis, tunc in urbibus habitantes, sine discriminē esse rustici, huic conditioni conciliat honorem, ut et ipsi diutiores, etiū non perpetuū cum suis servis arvum colerent, manum tamen ad aratum ponere non dedigarentur, 1 Sam. 11, 7, 1 Reg. 19, 19, conf. 2 Paral. 26, 10. Judith. 8, 2. Sacerdos et Levite, alii quidem negotiis occupati, agriculturam tamē, ex qua proutens suos percipiebant, vilpendere non poterant. Hie agricultura honos, etiū deinceps ingratu luxū immunitus, non tamē prorsis desit, et post exilium quoque, quā multi Judei essent mercatores, opifices et artifices, continuabat, imprimit sub ditione Persarum, qui, regimē ducti, agriculturam maximē faciebant.

§ 57. *Media ampliati abiurēt.* — Solum quidēm Palestina uberrimum est, si modo non desit ros, et pluvia autunnalis et vernalis; quare regio, opposita Ägypto, à pluvia lundatur, Deut. 4, 10. Nilomomi Hebrei solerū sūta tellur subvenientib; et non modū agros elapidabant, Os. 12, 11, sed etiam divisi in cañales rivis agros rigabant, ut ipsos estate quoque instar horutora colere possent, Ps. 5, 6; 65, 10. Prov. 21, 4. Isa. 50, 25; 52, 2, 20. Quare securigines, fontes et rivi, agricolis aquē chari erant ac nomadibus, Jos. 15, 9. Jud. 1, 45, et hinc Cianaan, Deut. 8, 7, quoque securigines et fontibus, qui in Ägypto desunt, laudant. Solum quoque fecundabatur cīneribus, in quos strame, stipule, gluma et vepretes atque herbo, quibus anno sabbatico campi obducabantur, igni in agrum immisso, redigebantur, quo simili scīni herbarum noxiarum destruebant, Isa. 7, 25; 52, 15. Prov. 24, 52. Denique stercoratio quoque minime neglecta fuit, Ps. 85, 11. 2 Reg. 9, 37. Isa. 25, 20. Jer. 8, 2, 9, 22; 16, 4; 25, 35. Luc. 14, 34, 35.

§ 58. *Genera frumentorum.* — Frumentum de quo mentio occurrit, est triticum, milium, zea seu spelta, holsus, hordeum, faba, lentes, cūnium pratense, melanthium, linum, gossypium; his accedit diverse species cūcumerum, et fortassis orysa, Isa. 28, 23. Secale et avena hodiēdū in climatibus calidiorib; non habent, sed suppletur per hordeum, quod mixtum contracto stramine, pabulum est jumentorum. Triticum, quod etiam frumentum per excellētiam vocatur in Ägypto zātē Josephi cōsuebat, ut nunc in Africā, in fructeta seu rāmos, quorum quilibet spīcam programinabat, Gen. 41, 17. Id quidēm in Palestina non obtinet, sed triticum Palestiniē multō est præstantis Ägyptio. Gossypium non solum in arboribus magnis et multos annos durantibus, sed etiam in fruticibus, qui quotannis seruntur, crescit in capsulis instar mucum, quo matrescentes dissilunt, denūc decerpit atque apriō exposuit, intumescent in magnitudinem magni mali, et exhibent gossypium cum aliquot grānis, quā sequenti anno rursus seruntur. Gossypium fruticum, *fibra*, albedine præstata.

§ 59. *Instrumenta agriculturae.* — Cultura soli initio simplicissima, non aliis instrumentis quam scipionibus acutis agebatur, quibus humus relaxabatur, donec pala seu spatha, et deinceps aratum, excoigatur, que utraque instrumenta aetate Moses notissima erant, Deut. 25, 10. Gen. 45, 6. Job. 4, 14. Primum aratum proficiō non erat nisi ramus arboris solidior ex quo